

MOMENT DIN VIAȚA SOCIALĂ, ECONOMICĂ SI POLITICĂ A JUDEȚULUI TULCEA, REFLECTAT ÎN DOCUMENTE DE ARHIVĂ (1940 – 1941)

Radu Anicolaesei

Cuvinte cheie: Prefectură, Tulcea, 1940, consilii de colaborare, comerț, agricultură, industrie, social, minorități, secte religioase

Key words: Prefecture, Tulcea county, 1940, collaborative councils, trade, agriculture, industry, social, minorities, religious sects

Summary,

The secret police reports on the mood of the population have emerged as a necessity to inform local administrative structures about forestall actions against regime and to analyze the level of social welfare of the population. All data were presented at the "cooperation council" where county leaders analyze the situation on the ground and taking the legal measures to improve that. Since 1941, the Reports contains information about the County's economy and social - politics life, showing us a historical picture of that period.

Dărilor de seamă ale birourilor siguranței, pendinte polițiilor orășenești către prefecturile județene au apărut ca o necesitate de informare a structurilor superioare administrativ- politice asupra stării de spirit a populației , a situației socio-economico- politice, pentru o mai bună înțelegere a realităților vieții cetățenilor , precum și măsurile ce se impuneau pentru împiedicarea eventualelor tulburări ale liniștii publice. Erau vizate tentativele de destabilizare a ordinii de drept , acțiuni îndreptate împotriva membrilor casei regale și integrității naționale. În perioadele stărilor de asediu¹ , destul de numeroase în perioada interbelică, s-au format pe lângă administrațiile județene și locale, numitele "consilii de colaborare" din cadrul cărora făceau parte; prefectii, comandanții legiunilor de jandarmi, chestorii poliției, comandantii de garnizoană, comandanții companiilor de grăniceri (după caz, pentru județele aflate la graniță) și nu în ultimul rând, șefii birourilor de siguranță de pe lângă chesturile de poliție județene. Consiliile de colaborare se întruneau lunar sau trimestrial², de regulă, în cabinetul prefectului, întocmindu-se o dare de seamă cu privire la " starea de spirit a populației din toate structurile sociale, situația partidelor politice extremiste de dreapta și stânga, acțiunile întreprinse de acestea precum și rezultatul lor în rândul maselor.

¹ stări de asediu impuse prin decret regal; 1919, 1920, 1921, 1924, 1925, 1927, 1928, 1929, 1930, 1933, 1934, 1935, 1936, 1938

² ordinul ministrului de interne nr.16180/931, decizia ministeriala nr. 1568 din 1/1/933, Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Tulcea, (DJANT), Fond Prefectura Jud. Tulcea-Serv Administratie, Nr.inv.1, Dosar 631/1933, f. 56.

Începând cu anul 1941, dările de seamă erau întocmite amănunțit incluzând și detalii despre starea economică a județului, a agriculturii în principal, a vieții social-politice și culturale.

Economia județului Tulcea, situația pe anii 1940-1941

1 Agricultura.

Situația agriculturii în acea perioadă era cât se poate de slabă, recomandându-se măsuri energice, pentru a evita fază critică în anul 1941.

În planul de cultură pentru toamna anului 1940, s-au prevăzut pentru însămânțat următoarele suprafețe:

Grâu 35.000 ha, secară 9000 ha, orz 600 ha, rapiță 12 000 ha, rezultând un total de 56.000 ha însămânțate.

În realitate s-au realizat în toamna anului 1940, însămânțări pe următoarele suprafețe:

Grâu 9763 ha, secară 7073 ha, orz 17 ha, rapiță 1050 ha, rezultând un total de 17.903 ha, rămânând o suprafață nelucrată de 38.405 ha. În toamna anului 1939 s-au însămânțat în județ o suprafață de aproximativ 50.000 ha.

Din cifrele arătate mai sus rezultă că în comparație cu anul 1940 s-au lucrat doar 35 % din suprafața agricolă a județului Tulcea.

Situația se datorează unor cauze multiple după cum urmează:

1. Timpul secetos care a durat până la începutul lunii noiembrie 1940 ce a împiedicat serios arăturile de toamnă.

2. Emigrarea germanilor, italienilor și evacuarea bulgarilor care posedau un inventar agricol "viu și mort", suficient pentru a lucra pământul.

În locul lor au fost aduși coloniști din Cadrilater și în special macedoneni, care nu aveau inventarul agricol necesar exploatarea terenurilor ce li s-au dat. În afară de aceasta se constată că nu depuneau suficient efort în muncile agricole, ei fiind în majoritate crescători de animale.

Se impuneau măsuri pentru a le stimula activitatea, întrucât se observa că sunt preocupați mai mult de chestiunile politice decât de agricultură și gospodărie.

3. Concentrările și rechizițiile au influențat negativ bunul mers al agriculturii, mai ales că și în perioada precedentă se simțea nevoia de animale de muncă și căruțe.

4. Terenul cultivabil din suprafața deltei aparținând județului Tulcea era de aproximativ 50.000 – 60.000 ha. Pentru anul 1941 nu se putea conta pe acest teren întrucât, din cauza inundațiilor se afla, în mare parte, sub ape, situația persistând mult timp.

Ca și concluzii, raportorul propunea luarea de măsuri urgente de către cei în drept pentru dotarea camerelor de agricultură cu tractoare care să poată înlocui inventarul viu și mort necesar agriculturii de primăvară, precum și ajutorarea agricultorilor cu capitalul necesar procurării semințelor și inventarului agricol.

a. Viticultura

Recolta viticolă din anul 1940 a fost extrem de slabă atât calitativ cât și cantitativ din cauza gerului și a măturii.

b. Apicultura

Este una din ramurile de activitate economică principală, în special în regiunea Isaccei, Babadagului, Niculițel, Sarica etc. unde erau locuitori care se indeletniceau exclusiv cu aceasta ocupație.

Din cauza timpului rece care s-a prelungit până aproape de vara anului 1940, precum și omizilor care au atacat frunza pădurilor de tei într-o proporție mare, producția de miere a fost slabă.

c. Piscicultura

În județul Tulcea, pescuitul se practica pe o scară extinsă existând aproximativ 20.000 de pescari vânători. Deși peștele era din abundență, totuși pe piața orașului se afla în mici cantități fiind și la un preț ridicat. Cauza acestei situații consta în faptul că la birourile de vânzare, unde se tineau licitațiile, se prezentau mulți negustori angroșiști care ofereau prețuri ridicate, cumpărând cantități mari pentru a le desface pe diferite piețe din țară, în timp ce micii negustori locali nu puteau oferi prețuri mai mari.

2. Comerțul

Situația comerțului din județul Tulcea se afla într-o stare precară, existând cauze externe și interne după cum urmează:

Cauze de ordin extern

Evenimentele externe care se precipitau de la o zi la alta au creat, în zona comerțului o atmosferă de nesiguranță fapt pentru care comercianții se aprovizionau cu cantități mici de mărfuri, adesea insuficiente cererilor populației.

Deasemenea evenimentele externe au scăzut producția de bunuri și alimente importurile facându-se cu dificultate, pretul acestora fiind prohibitiv pentru majoritatea clienților. Se oferă exemplul; *„ceaiul care se vinde în localitate cu 1.400 lei /kg și cafeaua cu 800 lei/kg.”*

Cauze de ordin intern

Comerțul în județul Tulcea se prezenta ca o problema în curs de rezolvare și se afla în faza de organizare și naționalizare³ În acest județ procentul elementului străin care detinea firme comerciale era de 90% majoritar bulgăresc și evreiesc. Repatrierea unui însemnat număr de comercianți bulgari care dețineau însemnate capitaluri, a avut drept consecință o scădere foarte mare a volumului afacerilor comerciale.

Locul acestor comercianți nu s-a putut ocupa deoarece românii care ar fi dorit și putut face acest comerț nu dispuneau de capital iar lipsa de credite și formalitățile dificile ce se cereau la obținerea de credite bancare constituiau o piedică serioasă pentru cei interesați.

La plecare, comercianții bulgari au luat cu ei și cantități importante de mărfuri, rămânând un gol pe piața locală dificil de rezolvat în condițiile perioadei respective, aprovizionarea județului facându-se cu mare dificultate.

Preluarea firmelor evreiești de către mișcarea legionară s-a făcut inițial în mod abuziv și fără a se stabili modalitatea de plată a patrimoniului preluat. Aceste firme au

³ creșterea numărului de comercianți și interpinzători particulari de etnie română pentru a contrabalansa numărul covârșitor al comercianților bulgari și evrei ce dominau în acea perioadă economia autohtonă.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

fost încredințate, în majoritate, la elemente prea tinere, nepregătite pentru această branșă, fără capital iar unii lipsiți chiar de experiența vieții și de bună credință.

Aceasta a dus la reclamații din partea evreilor și la închiderea unora dintre aceste întreprinderi până la soluționarea litigiului de către justiție.

Activitatea portuară a fost inexistentă în cursul lunii februarie din cauza înghețului Dunării. La acel moment se afla în portul Tulcea două șlepuri cu porumb pentru export în Germania în cantitate de 150 vagoane.

Ca o concluzie generală comerțul județului Tulcea se afla într-o stagnare generală.

În continuare se propun unele măsuri de redresare a situației prin impunerea unui plan sistematic, bine întocmit, care să rezolve în mod definitiv eliminarea "elementelor străine" din comerț și industrie prin înlocuirea lor cu elemente românești. Să se procedeze imediat la radierea tuturor firmelor ce au aparținut persoanelor care au încetat activitatea aparținând evreilor și bulgarilor. Solicitanților români, ce doreau să facă comerț, să beneficieze de înlesniri, condiția fiind ca aceștia să demonstreze seriozitate și capacitate, pentru a intra în posesia creditului de naționalizare, inaccesibil prin greutatea formalităților cerute de bănci.

Județului Tulcea îi era alocată pentru naționalizarea comerțului, suma de 10.000.000 lei⁴ din care nu s-a putut obține până la acea dată [februarie 1941 n.a.] niciun credit de către un român, deoarece acesta se acorda prin garanții reale pe care românii nu le puteau asigura, neavând starea materială și financiară necesară.

3. Industria

Industria județului Tulcea era foarte puțin dezvoltată și se rezuma la o fabrică de piele și talpă în orașul Tulcea, doua șantiere la Smârdanul Nou și Parlita, mai multe mori, uleiinițe și cariere de piatră.

Morile și uleiinițele activau normal având suficient de lucru pentru nevoile armatei și populației.

„Din punct de vedere social”

La acest subcapitol se specifica starea de spirit al diferitelor categorii socio-profesionale. Astfel despre agricultori aflăm ca sunt liniștiți și "nu se dedau la acțiuni de tulburare a ordinii" Sunt nemulțumiți din cauza concentrărilor și rechizițiilor care îi împiedicau la efectuarea lucrărilor în bune condiții și sunt îngrijorați de faptul că nu au posibilitatea să-și cumpere semințele și inventarul agricol necesar.

Nu s-a constatat în rândurile lor existența unui curent cu caracter social iar față de acțiunile politice sunt în general lipsiți de interes exceptând etnicii macedoneni. Coloniștii își manifestau nemulțumirea de faptul că erau considerați împroprietăriți provizoriu considerând aceasta ca o nesiguranță a existenței lor și cereau ca "cei ce s-au dovedit buni agricultori și gospodari să fie declarați definitiv colonizați."

Meseriașii și lucrătorii calificați aveau suficient de lucru și nu se constatau nemulțumiri decât din partea familiilor celor concentrați și săraci pe " chestia

⁴ idem; Dosar 1026/1941, f. 10.

scumpirei vieții” , lipsa unor alimente sau lemne. Aceste nemulțumiri se puteau remedia prin acțiunea de ajutorare luată de guvern prin autoritățile locale.

Exista o lipsa acută de muncitori calificați iar cei intradevăr *“pricepuși și harnici aveau foarte mult de lucru”*

Funcționarii particulari erau nemulțumiți din cauza salariilor prea mici în raport cu indicele de scumpire a vieții. Nu erau organizați și nici nu acționau într-un fel pentru tulburarea ordinii publice. Ca idei și sentimente politice majoritatea erau oameni de stânga.

Muncitorii erau de 3 categorii: muncitorii manuali din port care lucrau ca zilieri pe la diferite întreprinderi sau persoane particulare, muncitorii căruțași și pescari. Ei erau de diferite naționalități dintre care cei mai numerosi îi găsim pe ruși apoi români, greci, turci etc.

Deși în trecut au fost împărțiți în diferite partide politice, totuși cu mici excepții, toți erau simpatizanți ai mișcării comuniste. Faptul că în perioada anterioară au avut înclinații spre ideologiile unor diferite partide acest fapt se datora înrolarea într-un partid pentru satisfacerea anumitor interese personale sau cu scop de a obține un profit oarecare. Cu toate eforturile depuse de organizația legionară pentru a-i determina să adere la aceasta, nu s-a ajuns la niciun rezultat, muncitorii din port, în special, au fost și refractari la curente de dreapta și extremă dreapta. Totuși din cercetările efectuate s-a putut constata că înclinația lor pentru mișcarea comunistă nu se datora faptului că erau patrunși de un ideal sau că ar fi fost conștienți de necesitatea unor prefaceri sociale în această direcție, ei credeau că regimul comunist le-ar fi dat posibilitatea să trăiască mai bine fără a munci prea mult , prin acest regim și-ar fi însușit în parte sau în totalitate bunurile celor cu situație materială deosebită.

Erau ușor influențabili, o propagandă abilă însoțită de măsuri pentru îmbunătățirea lor materială și morală îi puteau abate ușor de la simpatia ce o aveau față de mișcarea comunistă.

O măsură necesară ce s-ar fi impus era aceea ca *“viața mizeră a muncitorilor să fie macăr în parte îndreptată, o organizare care să le dirijeze viața sub toate raporturile și în special sub cel spiritual i-ar putea transforma și readuce pe calea cea dreaptă , un rol deosebit l-ar fi avut preoții învățătorii și profesorii dacă aceștia ar rupe puțin din timpul liber ce-l aveau din prisocință și ar porni la o acțiune în cadrul celor arătate mai sus . Aceasta ar fi adevărata operă de patriotism și iubire de oameni*⁵ conchidea raportorul în finalul acestui subcapitol.

Comercianții.

După cum am arătat mai înainte, majoritatea sunt străini. *„De când cu acțiunea dusă pentru românizarea comerțului, sunt într’o situație delicată și pentru mulți foarte grea. Sunt contra românilor pentru că își văd amenințate situația lor. Până în prezent (1941, n.n.) nu au manifestat pe față. Sunt ținuți în supraveghere pentru a se constata modul cum vor reacționa la înlăturarea lor din comerț.*

⁵ *ibidem*, f. 12.

Comercianții români sunt satisfăcuți de acțiunea ce se duce pentru înlăturarea străinilor”⁶

Liber profesioniștii

Din această categorie făceau parte medicii, avocații, inginerii etc. care își desfășurau activitatea în mod normal. Cei care au fost înrolați în diferite partide, urmăreau cu deosebit interes mersul evenimentelor interne și externe, pentru ca la momentul oportun, să se poată plasa într-o poziție cât mai bună.

Funcționarii publici.

Cu toate că au existat unele măririi salariale acestea nu au fost considerate mulțumitoare în raport cu indicele inflației. Existența zvonurilor cu privire la concedieri masive au produs în rândurile lor o serioasă îngrijorare.

Studentii.

Județul Tulcea se număra printre județele cu un număr mic de studenți datorită inexistenței formelor de învățământ superior pe raza acestuia. Din verificările efectuate de către serviciul de siguranță s-a constatat că majoritatea lor nu aveau afinitate pentru vreo organizație politică. În vacanța Crăciunului, câțiva au manifestat simpatie față de mișcarea legionară fără a desfășura o activitate importantă. Se menționa că studenții, la momentul întocmirii dării de seamă “*erau plecați la facultăți iar cei rămași nu desfășoară nici o activitate contra siguranței statului*”

Viața politică a județului Tulcea între anii 1940 – 1941

Mișcarea legionară

În primele luni de guvernare, septembrie-noiembrie 1940, s-a manifestat o vădită simpatie față de legionari însă, cu timpul, din cauza abuzurilor comise de unele elemente promovate în funcții de conducere pentru care nu aveau nicio pregătire sau “chemare”, această simpatie s-a transformat în aversiune. Din această cauză, cu toate eforturile făcute de organizația legionară a județului Tulcea pentru câștigarea de noi adepți și popularitate, rezultatul a fost slab, numărul membrilor înscriși la orașe a fost extrem de redus, dintre aceștea mulți desolidarizându-se de mișcare cu ocazia evenimentelor din 21-23 ianuarie 1941.

În mediul rural s-a reușit să se mărească numărul de membri în special dintre învățători și preoți iar dintre agricultori pe “macedonenii coloniști” Pe aceștia din urmă, mișcarea legionară, se baza cel mai mult și spera să formeze din ei elemente de propagandă și grupări de șoc fiind recunoscuți cu înclinații în această direcție.

De la înfrângerea rebeliunii legionare din ianuarie 1941, legionarii tulceni au adoptat o atitudine de pasivitate. O parte au rămas fideli lui Horia Sima, numărul lor fiind redus, majoritatea rămânând indeciși asupra atitudinii pe care urmau să o adopte în viitorul apropiat. Toată activitatea lor se rezuma la criticarea regimului antonescian și a simpatizanților acestuia. Chiar dacă mișcarea legionară ar fi reînceput o acțiune de propagandă, rezultatul ar fi fost inexistent deoarece, în urma evenimentelor ce au avut loc la începutul anului 1941, populația județului Tulcea era refractară acțiunilor

⁶ *ibidem*, f. 13

politice de acest gen. Situația elevilor de la liceele din localitate “ *se prezintă după cum urmează: asupra unei bune părți dintre acești elevi acțiunea de propagandă legionară a avut un rezultat vizibil. Deși din supraveghele făcute rezultă că în prezent acești elevi nu ar mai desfășura nici o activitate legionară, totuși, din atitudinea lor precum și din diferite manifestări izolate, se poate deduce ușor că aici legionarismul a prins rădăcini adânci*”

Având în vedere că în majoritatea cazurilor atitudinea elementelor tinere, precum și ușurința cu care au îmbrățișat ideologia legionară s-a datorat marelui entuziasm și lipsei de experiență, caracteristică vârstei, existând suficiente mijloace pentru remedierea situației dacă se luau măsuri adecvate din timp știut fiind faptul că din rândurile tinerilor s-au ridicat liderii mișcării la începutul anilor '20.

La capitolul “ Concluzii” , raportorul constată ca pe teritoriul urban al județului Tulcea, Mișcarea legionară nu prezintă un pericol iminent.

Propuneri

1. *Intensificarea informațiilor, măsurile de supraveghere precum și aplicarea riguroasă dar legală și corectă a măsurilor de represiune, unde este cazul.*

2. *Acțiune de orientarea populației , în special a macedonenilor, spre activități creatoare și conforme cu interesele naționale, în scopul de a fi sustrași de la preocupările politice extremiste*

Mișcarea comunistă

Din supraveghele și constatările efectuate în cursul lunii februarie 1941⁷ , a rezultat că în acest sector nu s-a desfășurat nicio activitate comunistă propriu zisă. Comuniștii capabili de acțiune erau internați în lagăr, iar cei rămași nu au ținut întruniri ascunse și nu au desfășurat activități propagandistice. Astfel, nu exista un iminent pericol comunist mai ales că majoritatea membrilor nu erau “pătrunși” de ideologia și doctrina comunistă. Din rândurile lor lipseau oamenii cu pregătire intelectuală care să organizeze mișcarea comunistă prin înființarea de celule și desfășurarea de acțiuni propagandistice. Activitatea comunistă era atent urmărită de autorități pentru a preîntâmpina evenimente neplăcute.

Fostele partide politice

În urma supraveghelelor efectuate nu s-a constatat că politicienii mai desfășurau activități politice în cadrul vechilor organizații. Este de remarcat faptul că “nici unu nu s'a încadrat în mișcarea legionară” fiind credincioși doctrinelor partidelor din care proveneau.

Minoritarii

Populația minoritară era compusă din ruși, lipoveni, evrei și greci.

⁷ *ibidem*, f. 16.

1. Rușii – Numărul acestei categorii de minoritari pe teritoriul urban al județului se ridică la cifra de 6242⁸, majoritatea fiind pescari, plugari, muncitori zilieri și meseriași. Nu erau organizați în societăți iredentiste și nici nu s-au manifestat vreodată în această direcție.

2. Bulgarii – Au fost după minoritatea rusă cei mai numeroși. Numărul lor se ridică înaintea schimbului de populații din 7 septembrie 1940, survenit în urma tratatului de la Craiova, la cifra de 5460 persoane, din care aproape jumătate au fost repatriați. Erau antiromâni și s-au manifestat ca atare în fiecare moment favorabil, fiind bine organizați. La acea dată erau îngrijorați deoarece exista temerea generală a reluării operațiunilor de evacuare întrerupte în iarna anului 1940-1941.

3. Lipovenii – În perioada la care facem referire existau aproximativ 4135 suflete pe întreg teritoriul urban al județului. Marea majoritate se ocupau cu pescuitul, o mica parte îndeletnicindu-se cu agricultura și munca zilieră.

4. Grecii – Numărul lor nu depășea 2400 persoane fiind în mare parte comercianți iar restul marinari și muncitori

5 Evreii - Existau un număr de 1000 suflete, ocupația de bază era comerțul. Cei înlăturați de regimul legionar trăiau din economii sau ajutați de conaționali. Se observa că populația evreiască era mult mai liniștită după evenimentele de la 21 – 23 ianuarie 1940.

Sectele religioase

Pe teritoriul județului Tulcea își desfășurau activitatea cultele recunoscute de stat precum; bapțiștii, adventiștii de ziua a VII-a și lipoveni. Nu s-au observat acțiuni de câștigare de noi adepți, cultele limitându-se doar la oficierea slujbelor religioase specifice.

Concluzii:

La finalul dării de seamă raportorul menționează că starea de spirit a populației județului Tulcea este relativ bună datorită măsurilor luate de prefect privind buna aprovizionare cu alimentele necesare în cantități îndestulătoare și la timp. Populația, în general, privea cu simpatie regimul Antonescu și aprecia măsurile de ordine și siguranță ce s-au luat.

Bibliografie selectivă:

Arhivă:

Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Tulcea, Fond Prefectura Jud. Tulcea-Serv Administratie.

⁸ *ibidem*, f. 17.